

szükség van kellő előkészületre és a megfelelő feltételek megteremtésére". Majd így folytatja: „Ez nem jelenti azt, hogy minden egyes helyi ortodox egyház nem ápolhatja továbbra is — a maga és nem az egész ortodoxia nevében — testvéri kapcsolatait a római katolikus egyházzal, abban a meggyőződésben, hogy ilyen módon fokozatosan semlegesíthetők a jelenleg még fennálló nehézségek". A testvéri kapcsolatok ilyen ápolását jelentette például megfigyelők kiküldése a II. vatikáni zsinatra több autokefál ortodox egyház részéről, VI. Pál pápa és Athenagorasz konstantinápolyi pátriárka háromszoros találkozása, a Róma és Konstantinápoly közti anatómia kölcsönös feloldása, valamint a magas szintű, főpapi küldött-ségeknél azóta is gyakori kölcsönös látogatásai a Vatikán és az egyes autokefál ortodox egyházak között. Az ortodoxia nem téveszti szem elől azt a rendkívül sajnálatos ténytet, hogy közte és Róma között az egyházszakadás már kilenc évszázada áll fenn, s ezalatt a két egyház közti szakadék egyre mélyült. A megsokasodott dogmatikai, kánoni és egyéb különbségekkel szemben fokozott mértékben kell érvényesíteni az ökumenikus szeretet szellemét. Még a hivatalos dialógus megkezdése előtt komoly és alapos felvilágosító munkára van tehát szükség a hívó nép körében, hogy mindenki előtt világossá váljék: a keleti és a nyugati keresztények *testvérei* egymásnak, nem pedig ellenfelei, vagy — leírni is szörnyű, de a történelem során sajnos többször volt rá példa — ellenségei. Ez egyben a „szeretet dialógusának” megkezdését jelenti majd. Ami pedig a tényleges, teológiai párbeszédet illeti, az ortodox egyház és teológiája kész a katolikus egyházzal és teológiájával együttesen, testvéri egyetértésben megvizsgálni kettőjük közös és külön múltját, és a maga részéről revidálni mindazt, amit hittanításában, hagyományaiban, szokásaiban a közös ökeresztény örökségtől lényegileg eltérőnek találnak. Örömmel venné a hasonló hajlandóságot a római katolikus egyház részéről is.

Reményekre jogosító ökumenikus párbeszédet folytat az ortodoxia az egyetemes kereszténység többi ágával is. Külön ki kell emelnünk az ősi keleti egyházakkal folytatott dialógust, amely egyházak lelkiileg a legközelebb állnak az ortodoxiához. Ugyancsak párbeszéd folyik az ortodoxia és az anglikán, valamint ókatolikus egyház között is, jóllehet az ortodox egyház alapállása itt az, hogy mint Rómától elszakadt egyházak, még mindig közelebb vannak a katolicizmushoz, mintsem az ortodoxiához. Ugyanez vonatkozik a reformáció egyházaira is.

Az ortodoxia ökumenikus kapcsolatainak rövid áttekintését azzal fejezzük be, hogy több autokefál ortodox egyház alapító tagja volt az *Egyházak Világtanácsának*, jelenleg pedig csaknem valamennyi a tagjai közé tartozik. Ebben az egyházközi világszervezetben az ortodoxiának alkalma van közel kapcsolatba lépni az egyetemes kereszténység jelentős részével, s előtte — külön ökumenikus szolgáltatás-ként — bizonyoságot tenni mindazokról a hitbeli, morális és egyéb értékekről, amelyeket az ökeresztény kortól átvett legdrágább lelki örökségként mindmáig hűséggel megőrzött.

BOROSS GÉZA

A református pasztorális teológiai szemponjtjai

Bemutakozás

A második világháború befejezése óta eltelt negyedszázad alatt Jézus Krisztusnak az egész világon szétszórt, hitvallási, nyelvi, gazdasági és politikai különbözőségek szerint tagolt hívó népe körében egyre világosabbá lett az a nagy közös felismerés, hogy nem a világ van az egyházért, hanem az egyház a világért, azaz hogy az egyház isteni küldetése a világban — a világ fizikai és lelki megmentése. Az egyház küldetésének ez a felismerése logikusan vezetett el arra a további felismerésre, hogy küldetésünket egymás nélkül betölteni nem tudjuk. Ezért ha Jézus Krisztusnak kifejezett óhajtasáról, az egyház látható egységéről még na-

gyon is korai volna beszélni, mégis meg kell próbálkoznunk, hogy legalább megismerjük egymást, kölcsönösen felszabaduljunk a hamis és idejétmúlt előítéletek alól s e szabadságban keressük meg a mindennapi életnek azokat a területeit, amelyeken egymás hitének megsértése és lelkiismereti nyugalmának megzavarása nélkül, igaz testvéri jóakarattal együtt tudunk szolgálni a világ, azaz kortársaink javáért, üdvösségéért. Röviden tehát: küldetésünk betölthetése érdekében szükségessé vált a kölcsönös orientáció és információ.

Hazai református részről ezt az orientációs és információs szolgálatot van hivatva végezni a *Felekezettudományi Intézet*. Intézetünk mindenekelőtt arra törekszik, hogy minél pontosabb, tisztább, előítéletektől mentesebb képet kapjon és adjon tovább a református hívők felé a mai katolicizmusról, világi és hazai vonatkozásban egyaránt. Ugyanakkor azonban intézetünk feladatának tekinti, hogy a hazai és külföldi katolicizmust is tájékoztassa arról, hol tart ma a Magyarországi Református Egyház. Ezért amikor az alábbiakban megkíséreljük felvázolni a református pasztorális teológia mai fő szempontjait, különös tekintettel a magyar pasztorális teológia fő szempontjaira, nemcsak a magyarországi katolicizmus tekintélyes orgánuma, a Vigília megtisztelő felkérésének igyekszünk eleget tenni, hanem saját tudományos célkitűzéseinket is megkíséreljük elérni.

De hát kik is vagyunk mi *reformátusok*? A katolikus Herder-féle Theológiai Lexikon tömör meghatározása szerint mi vagyunk — az egyetemes keresztyénség nagy családján belül — azok az egyházak, amelyek direkte vagy indirekte a *Kálvin* által kiváltott reformációból vezethetők le. A *református* jelző két dolgot jelent: a) egyházainkban *Isten igéje* által ment végbe a reformáció, ami azt jelenti: nem azt néztük, mit követel a tradíció, hanem azt, hogy mit a Szentírás. Azaz a Szentírást tekintettük normatív tradíciónak; b) a reformációt távolról sem tartjuk lezártul folyamatnak. Alapvető református meggyőződés ugyanis, hogy Isten igéjének uralma alatt az egyház magát állandóan reformálni tartozik („*Ecclesia semper debet reformari!*”).

De hadd mutassam be magunkat a statisztika tükrében is. Számunk világviszonylatban kb. 50 millióra tehető. Így a protestáns világ második legerősebb csoportja vagyunk lutheránus testvéreink mellett. A legjelentősebb református egyházak Európában: Hollandia, Svájc, Skócia és nem utolsósorban hazánk, a Magyar Népköztársaság területén található. A hazai magyar református egyház mintegy kétmillió tagot számlál. Kisebb református egyházak élnek még Romániában, Szlovákiában, Franciaországban, sőt a katolikus Olasz-, Spanyol- és Lengyelországban is. Az ezekben az országokban élő reformátusok száma 25 millióra tehető. Észak-Amerikában 15—16, Dél-Amerikában 1, Afrikában 4, Ázsiában 5, Ausztráliában, 1,5 millió református található. Ezt a közel ötvenmillió reformátust a csaknem százesztendőss *Református Világszövetség* fogja össze nem jogi, hanem testvéri-lelki közösségbe.

Külső ismertetőjegyeink közül a feltűnőbbek: kívül-belül hófehérre meszelt templomfalak, lehetőleg a templom középpontjába helyezett szószék és úrasztala. Templomainknak ezt a „szentélyét” a gyülekezet elhelyezkedésére alkalmas pad-sorok veszik körül. Templomaink tornyán vagy a Betlehemi Csillagot idéző fémcsőllag, vagy a Péter tagadásakor megszólaló kakasra utaló bádognakas látható. Lelkészeink az Illés palástjára emlékeztető palástot viselnek, azt jelképezendő, hogy a református gyülekezet az igehirdetésben par excellence prófétai szolgálatot lát. Lelkészeink ezt a palástot csak istentiszteleti szolgálat közben kötelesek viselni. Nekünk ún. lelkészi formaruhánk nincs. A református lelkész olyan tisztességes polgári ruhát kell viseljen hétköznap, amelyet például egy tanár, vagy közhivatali tisztviselő visel.

A református *istentisztelet* főjellemei: zsoltárecskés és bibliamagyarázat. Bár elvben az úrvacsoraosztást is minden református istentisztelet ugyanolyan alkotórészének tartjuk, mint a prédikációt, a gyakorlatban mégis sokszor hiányzik istentiszteleteinkről az úrvacsora. Azt valljuk ugyanis, hogy az úrvacsora mint látható Ige nem ad mást vagy többet a gyülekezetnek, mint amit a prédikáció is:

Jézus Krisztus szabadító evangéliumát. Az úrvacsora csak másképpen adja: látható formában azt, ami a prédikációban hallható formában a miénk. S íme, ezzel már *benső ismertetőjegyeink* közül is rámutattunk a legfontosabbra: az *Ige* egyháza vagyunk.

A református teológiának van néhány világhírű alkotása. Ezekben az Isten Igéjéből nyert legfontosabb dogmatikai és etikai felismeréseinket summáztuk. Ilyen mű Kálvin János *Institutio religionis christianae* (1536, 1559) című hatalmas alkotása. Azután az ún. református hitvallások: a *Heidelbergi Káté*, a *Második Helvét Hitvallás*, a *Westminsteri*, a *Gall*, a *Belga* és a *Dordrehti* hitvallások. A református hit és életszemlélet világviszonylatban is, a Szentszék által is figyelemben részesített eddig legmagasabb tudományos szintű megfogalmazása, kidolgozása pedig a néhai svájci professzor, *Barth Károly* életművében, a tizenkét kötetes „Kirchliche Dogmatik”-ban olvasható.

A Magyarországi Református Egyháznak négy *egyházkerülete* (Dunamelléki, Dunántúli, Tiszáninneri és Tiszántúli), huszonhét *egyházmegyéje* és kb. ezeröttszáz *egyházközsége* van. Az egyházkerületek elnökségét a püspök és az egyházkerületi főgondnok, az egyházmegye elnökségét az esperes és az egyházmegyei gondnok, az egyházközség elnökségét pedig a lelkész és a gondnok alkotják. Egyházunk legfőbb intézkedő és törvényhozó szerve a presbitériumok küldötteiből összesereglett Zsinat, élén a Zsinati Elnökséggel: egy püspökkel és egy egyházkerületi főgondnokkal.

Pasztorális teológiánk fő szempontjai

Ha most már az alábbiakban felelni próbálunk alapvető kérdésünkre, milyen elvi-theológiai szempontok szerint igyekszik a református keresztyén egyház végezni a maga szolgálatát a világban, akkor először is némi terminológiai tisztázás szükséges. Amikor mi itt ezen a helyen „pasztorális teológiánk fő szempontjairól” beszélünk, akkor ezt kifejezetten katolikus testvéreink iránti figyelemből tesszük. Azért, hogy érthető legyen, miről is kívánunk szólni. Mi ugyanis „gyakorlati teológiának” nevezzük teológiai tudományunknak azt a területét, melyet a katolikus szóhasználat „pasztorális teológia” néven emleget. Mi reformátusok kevesebbet értünk pasztorális teológián, mint katolikus atyánkfiai. Mi a *személyes lelkigondozás* problémáit tárgyaló teológiai diszciplínát értjük „pasztorális teológián”. Ezzel szemben az igehirdetés, az istentisztelet, a hitoktatás, a személyes lelkigondozás, az egyház élete és szolgálata és az egyházjog szempontjait szabályozó teológiai tudományt összefoglaló néven „gyakorlati teológiának” nevezzük. Ez az elnevezés nem azt jelenti, hogy „alkalmazott teológia”. Itt nem az egyházi szolgálat technikai tudnivalóiról van szó az egyházi szolgálat szisztematikus, dogmatikai oldalával és alapjaival szemben, hanem az egyházi szolgálatok nagyon is szisztematikus, elvi teológiai átgondolásáról. Szerintünk a tudományos módszer ugyanaz az ún. gyakorlati teológiában is, mint az ún. szisztematika (dogmatikai)-teológiában. A teológiai tudomány e két részterületének a tematikája más. Például az *egyház* fogalmán szemléltetve, a szisztematika teológia mindig az egyház misztériumára kérdez, azt vizsgálja, mi mindent jelent, hogy az egyház a Krisztus teste? A gyakorlati teológia viszont azt kérdezi: abból, hogy az egyház Krisztus teste, miért és hogyan következik, hogy az egyháznak igét kell hirdetnie, liturgiát végeznie, gyakorolni a személyes lelkigondozást. Továbbá a gyakorlati teológia mutatja meg azt is, hogy az egyház igehirdetése, lelkigondozása mikor, milyen kritériumok esetén tekinthető a *Krisztus teste* életfunkciónak?

De hát — közelebb lépve most már kitérőt témánkhoz — vessük fel a kérdést, *mi a mai református egyházfogalom lényege?* A feleletet, a Református Világszövetség 1959-es saó-paolói nagygyűlésének felismeréseire támaszkodva, tömören így adhatjuk meg: mivel az egyháznak Feje és Ura Krisztus, ezért az egyháznak az a feladata, hogy *Isten szerszáma* legyen ott és ahol Isten munkálkodik. Ha jól megfigyeljük ezt a sűrített definíciót, négy vonása tűnik azonnal szembe: a) az itt körülírt egyházfogalomnak *krisztológiai* alapvetése van, b) összhangban van a klasz-

szikus református hitvallásokkal (vö.: Heid Káté 31 kérdés-felelet), c) ökumenikusan is elfogadható, d) érvényesíti a „Soli Deo gloria” elvét. Ez az egyházfogalom dinamikus egyházat lát maga előtt. Olyan egyházat, amelyik eszközi értelemben is teste Krisztusnak. E szerint az ekkleziológia szerint *nem Krisztus van az egyházban, hanem az egyház van Krisztusban*. Ezen az alapon azután a mai református gyakorlati teológia nem annyira intézménynek (intézménynek) látja az egyházat, hanem inkább *eseménynek*. Szerintünk az egyház nincs készen. Nem befejezett, nem perfekt, s ezért nem is túlléphető valóság. Ellenkezőleg! Állandóan születő, vajdó, bűnbánatra és megújulásra kész élő organizmus. Az egyház eszerint nem rendíthetetlen köszikla a koráramlatok sodrában, hanem *communio viatorum*, olyan közösség, amelyik csak ígéretben és hit által bírta el az *ecclesia triumfans* valóságát. Íme a református egyházszemlélet mogyoróhéjba sűrített lényege.

Ebből az alapkoncepcióból következik most már először is az a gyakorlati teológiai felismerésünk, mely szerint az egyház élete és szolgálata prófétai jellegű esemény kell legyen a mai világban. Ez a követelmény azt jelenti, hogy az egyház tekintse elsőrendű mai feladatának a Szentháromság Egy Örök Isten itt és most érvényesülni kívánó *akarata*nak tudakolását és közhírré tételét (proklamációját). Tekintse feladatának az egyház az Isten akarátát illető orientációt és információt! Az a megjelölés, hogy *prófétai*, nem azt jelenti tehát, hogy „jövendőmondás”, avagy a „kortársak ostorozása”, hanem jelenti a mának olyan hívó, teológiai értelmezését, amilyen értelmezéssel a babiloni fogság prófétáinak igehirdetésében találkozunk (vö.: *Hermann: Prophetie und Wirklichkeit in der Epoche des babilonischen Exils*, Stuttgart, 1967). Az egyház életével és szolgálatával szemben támasztott prófétai követelmény nem más, mint Isten abszolút uralma bibliai és kálvini gondolatának ekkleziasztiikai érvényesítése. Innen adódik a mai református teológia egyik gyötrelmes és permanens problémája, hogyan és mi módon töltheti be Krisztus egyháza Isten tetszésére a maga prófétai szolgálatát a mában?!

A református egyházfogalomból következik azonban az a másik gyakorlati teológiai szempontunk is, mely szerint az egyház élete és szolgálata *diakóniai jellegű* esemény kell legyen a mai világban. Ez a megjelölés, hogy diakóniai nem azt jelenti, hogy valamiféle „anticharitas”, avagy „ellen-szegénygondozás” szeretne lenni az egyház élete és szolgálata, hanem azt, hogy az egyház élete és szolgálata *Krisztus követése* kell legyen. Mégpedig az érvényes istentisztelet betöltése érdekében, ami nem más, mint a kettős nagyparancsolat gyakorlása. Jézus Krisztus élete egyszerre volt az Isten és a felebarát szolgálata. Az egyház életében és szolgálatában valami módon ennek az istentiszteletnek kell megjelennie újra meg újra a mai világban. Mi reformátusok úgy látjuk, hogy csak ez az istentisztelet, tehát a templomi liturgia és az élet istentiszteletének egybefonódása alkalmas a Szentháromság Isten dicsőségének világotatására a mi időnkben is. Azt, hogy Isten milyen fenséges és szentséges, csak úgy tudjuk megmutatni, ha az emberek megtapasztalják, hogy Isten milyen *jóságos*. Isten *nagysága* az ő *kicsinyeivel* szembeni magatartásában mutatkozik meg legvilágosabban. Ezért lesz normatív faktorává az egyház életének és szolgálatának a diakóniai magatartás követelménye: hogyan és mi módon lehet az egyház élete és szolgálata diakóniai jellegű eseménnyé a világban?

Az alapkoncepcióból azonban egy még további újabb szempont is adódik, ti. hogy ha az egyház Krisztus teste, akkor az egyház életének és szolgálatának *pneumatikus jellegű* eseménnyé kell lennie a mai világban. E követelményen azt értjük, hogy az egyháznak szüntelenül a Szentlélek uralma alatt kell állnia. Nem úgy azonban, ahogyan az például a reformáció-korabeli rajongóknál, avagy a mi korunk ún. nyelvekzenszólni kívánó rajongóinál láthatjuk, hanem úgy, ahogyan az a próféták, az apostolok, a reformátorok és az egyháztörténet kiemelkedően nagy igehirdetőinek esetében jelentkezik. Amíg ugyanis a rajongóknál a Szentlélek jelenléte emocionális (érzelmi jellegű) lelkesedés volt csak, addig a prófétáknál, apostoloknál és az egyháztörténet dinamikus, nagy alakjainál elsőrendűen intellektuális síkon lefolyó illumináció. Olyan *megvilágosodás* tehát, amelyre a 2 *Péter* 1—21 utal, mondván: „A Szentlélektől indítatva szóltok az Istennek szent em-

berei". A próféták és apostolok pneumatikus illuminációja és az egyház mai szolgálatainak és tagjainak a megvilágosodása között a leglényegesebb különbség, hogy bennünket a Szentlélek a prófétai és apostoli bizonyosságtétel segítségével, tehát a Szentírás segítségével világosít meg a tekintetben, mi legyen az Úr jó, kedves és tökéletes akarata ma. De ez csak a dolog egyik oldala. A másik az, hogy ha az egyház csakugyan pneumatikus esemény, akkor az egyházban mindinkább érvényesülnie kell a különféle kegyelmi ajándékoknak, a *kharizmáknak*! A kharizmákra mi reformátusok a következőképpen tekintünk: a) az egyes egyházi hivatalok követelik, de nem biztosítják a kharizmákat, b) Isten dönti el és nem az ember, kinek milyen kharizmája legyen, c) egyetlen egyháztag, ha kharizmatikus is, nem birtokolja a kharizmák összességét, d) a kharizmák az *egész* egyház, illetve gyülekezet építésére adatnak. Mindezek alapján merjük vallani: az egyház életében a Szentlélek dinamikája annál nyilvánvalóbb, minél nagyobb megbecsülésben részesülnek a kegyelmi ajándékok. Innen adódik a református gyakorlati teológia ma is egyik legégetőbb kérdése, hogyan és mi módon hasznosíthatjuk egész egyházunk szolgálatára nézve a közöttünk is fellelhető lelki ajándékokat?

Az alapkoncepcióból következik azonban az a negyedik felismerésünk is, hogy az egyház élete és szolgálata *eszkatologikus esemény* a mai világban. Azaz, az egyház élete és szolgálata Jézus Krisztus visszajövetelére kell emlékeztessen a kortársakat. Éppen ezért az újabb református gyakorlati teológia egyre nagyobb jelentőséget tulajdonít a *sákramentumok adminisztrációjának*. Fájdalmas felismerésünk, hogy sákramentumaink népszokássá váltak. Csak népszokássá, melynek nincsen teológiai tartalma többé. Ezért manapság tudatos erőfeszítéseket teszünk a sákramentumok teológiai tartalmának érvényesítésére. Konfirmációi oktatásunkban, a sákramentumok, tehát a szent kereszttség és az Úr szentvacsorájának kiszolgáltatása alkalmával mondott igehirdetéseinkben erőteljesen igyekszünk gyülekezeteink tudatába belevésni, hogy a sákramentumok olyan előremutató jelek, amelyek a Jézus Krisztus és Isten országa közeledésére, eljövetelére figyelmeztetnek. A mai református gyakorlati teológia figyelmét a sákramentumoknak erre a jelentésükre az újabb református újszövetségi kutatás, különösen is Eduard Schweizer és Oscar Culmann eredményei hívták fel. Szerintük az úrvacsorának nemcsak nagypénteki, hanem húsvéti jellege is van. Innen érthető, hogy az újabb református liturgiai törekvésekben egyre több szó esik az önálló úrvacsorai istentiszteletekről is, de az úrvacsorának a prédikációs istentisztelettel való állandó összekapcsolásáról is. Az úrvacsora jelentőségének ez a felismerése azt dokumentálja, hogy egyházunkat nem a múltból itt maradt tanító intézménynek tekintjük, hanem az eljövendő *aion*, a Bárány Mennyegzője előhírnökének. Századunk egyik legnagyobb magyar teológusa, Victor János így fejezte ki ezt a felismerést: „Az egyház felvonulási épület Istennek abban a nagy építkezésében, amit Isten országa kibontakozásának nevezünk.” Az egyháznak ezzel az eszkatologikus (úrvacsorai) szemléletével függ össze az egyház ama missziói felelőssége is, mely igen elevenen él az újabb református gyakorlati teológiában. Ennek a felelősségnek legfrissebb kodifikált dokumentuma a Magyarországi Református Egyház új törvénykönyve, mely az I. Tc. 4. §. c. pontjában az Mt 28: 19—20-ra hivatkozással teszi egyházunk törvényszabta köteletségévé Krisztus evangéliumának hirdetését a föld végső határáig. Innen ered a mai református gyakorlati teológia ugyancsak permanens kérdése, hogyan és mi módon tehet eleget Ura kedve szerint egyházunk a misszió parancsának?

Gyülekezeti gyakorlatunk

Fentebb látott elvi-teológiai szempontjainkat gyülekezeti szinten az ún. *missziói munkaterv* (újabban: gyülekezeti szolgálati terv) megalkotásával próbáljuk realizálni. A Missziói Munkaterv elsőrenden az elvégzendő gyülekezeti szolgálatok felmérése és áttekintése, másodsorban ezeknek a szolgálatoknak — s ez talán még fontosabb — a tartalmi megtervezése a naptári esztendőre. Amíg a tartalmi részre a pluriformitás a jellemző, addig a formai részre az uniformitás. Ezért gyülekezeti gyakorlatunkat vizsgálva, előbb nézzük meg az evangélium szolgálatának gyü-

lekezeti struktúráját, mert ez a struktúra általánosan jellemzőnek mondható. Azaz általában minden református gyülekezetben ma már a következő tizenegy szolgálati ág működik: I. Gyülekezeti istentiszteletek vasárnap délelőtt és délután, II. Gyülekezeti bibliaórák hetente két-három alkalommal az esti órákban, III. Úrvacsorai istentiszteletek meghatározott vasárnapokon vagy ünnepeken, IV. Konfirmációs oktatás a megszabott időpontban, V. Egész hetes igehirdetéssorozatok rendszerint a sátoros ünnepek előtti nagyhéten, VI. Szeretetvendégségek havonta, kéthavonta vagy negyedévenként, VII. Pasztoráció: beteggondozás, családlátogatás, pásztori beszélgetés casuáliák alkalmával, avagy szüksége szerint a hívekkel (református gyónás!), VIII. Sajtó- és iratterjesztés, IX. Diakónia: szeretetintézményeink számára gyűjtés, gyülekezetünk öregjeinek, magánosainak időnkénti vagy rendszeres segélyezése, ahogyan anyagi helyzetünk engedi és X. Egyházi adminisztráció. Ezekhez a szolgálatokhoz jön még egy sajátos kategória: XI. a kazuális szolgálatok kategóriája (keresztelés, esketés, temetés). Ez tehát a struktúra. Ezt kell most már tartalommal megtölteni. Mivel azonban a „tartalmi töltés” gyülekezetek szerint változik, azaz nálunk lehetséges, hogy az egyik gyülekezetben éppen akkor prédikálják az Ószövetséget, amikor a másokban az Újat, ezért e sorok írója a saját idei missziói munkatervébe nyújt bepillantást.

A Budapest-Törökőri Református Egyházközség Presbitériumának Missziói Bizottsága még 1969 augusztusában „Gyülekezeti öt éves tervet” készített. Ebben ki-mondotta, hogy 1970 egyháztörténeti, 1971 ószövetségi, 1972 újszövetségi, 1973 dogmatikai és 1974 ökumenikus év legyen. Továbbá, hogy a hó négy vasárnapjának legyen valamiféle speciális jellege. Éspedig a hó első vasárnapján csak úrvacsorai istentisztelet legyen, amikor is a lelkipásztor a templomba lépven, menjen azonnal a megterített úrasztalához, s onnan vezesse az istentiszteletet. Ez a vasárnap — tekintettel az úrvacsorára — a hitben való elmélyülés kiváltságos alkalma legyen, hívassék ezért „hitmélyítő vasárnapnak”. A hó második vasárnapja „tájékoztató” vasárnap, amikor is az igehirdetés azt mutassa meg, mi az Úristen időszerű akarata, parancsa, küldetése. A harmadik vasárnap viszont a *lelkigondozás* alkalma, amikor a modern ember sorskérdéseiben, lelki és életproblémáiban mutassa fel a prédikáció az evangélium üzenetét. Végül a negyedik vasárnap a *tanulás* alkalma, amikor is új igei ismeretekkel gyarapodik Isten népe, hogy így ellenállhasson a hívőket oly könnyen megejtő tévtanításoknak.

E presbiteri határozat értelmében tehát az 1972-es esztendő gyülekezetünkben *újszövetségi év*. Ennek megfelelően a hitmélyítő vasárnapok fő témája: Krisztus üzenete Isten országáról. E cím alatt tizenkét vasárnapon az Isten országáról szóló példázatok, illetve textusok alapján óhajtok prédikálni. A tájékoztató vasárnapok anyaga Jakab levele, amelyből ugyancsak tizenkét prédikációt szeretnék mondani ezzel a célkitűzéssel: „Isten akarata ma is Krisztus követése”. Lelkigondozói szolgálatot kell végeznem éspedig a szószékről a harmadik vasárnapokon, magyarázni kívánom tehát az ún. pásztori leveleket ugyancsak tizenkét prédikációban ezzel az összefoglaló címmel: „Krisztus feleletei a modern ember problémáira a pásztori levelekben.” A negyedik vasárnapok, melyek a tanulás alkalmai, ezt a főcímet kapják: „A keresztyén hit kísértései”. Itt tizenkét ilyen témáról kívánok szólni, mint amilyen például a perfekcionizmus, exkluzivitás, farizeizmus, entuziazmus stb.

A gyülekezet pasztorálása áldott alkalmainak bizonyulnak a *bibliaórák*. Hétfőn este a konfirmált ifjak számára tartunk bibliaórát. Kedden délután a lelkészi hivatalba előzetesen beérkezett meghívások sorrendjében beteggondozó bibliaórákat tartunk egy-egy magános öregünk családi otthonában. Szerdán este vannak gyülekezeti lelkigondozó bibliaóráink. Ezeket vagy egy bibliai könyvet tanulmányozunk végig, vagy tematikus igehirdetési sorozatot tartunk, az idén például ezzel a címmel: *Az Újszövetség üzenete a házasságról és családi életéről*. Pénteken este tanuló bibliaórára gyülekeztünk össze, melyen évek óta mindig egy-egy bibliai könyvön megyünk végig, s igyekszünk azt legkisebb részleteiben, minél pontosabban, színte egzegetikailag megérteni.

Pasztorációs alkalmaink közül legyen szabad még kiemelnem a szeretetvendégségeket. Ezeket kéthavonta tartjuk. Ilyenkor hosszú asztalokat fektetünk végig a

templomban, fehér abrosszal, csészekkel, tányérokkal megterítjük, s egy csésze tea s pár szem sütemény mellett együtt vagyunk másfél-két órát. A struktúra a következő: 1. Ének — bibliolvasás — imádság — megnyitó szavak, 2. Énekeskönyvismeret, 3. Előadás a fő témáról: anyák napján az anyákról, októberben a reformációról, februárban az ökumenéről, 4. Tea, 5. Perselyadkozás, 6. Miatyánk — ének — áldáskérő fohász. Ezek az alkalmaink rendszerint igen látogatottak. Ilyenkor liturgiai kötöttségek nélkül, testvéri, oldott légkörben van együtt a gyülekezet. A mi gyülekezetünk területén kb. 3000 református él. Ebből önkéntes egyházfenn tartói járulékot fizet 600, vasárnap délelőtt rendszeresen templomba jár 70—80, bibliaórára 20. Évente átlagban 25 keresztelelésünk, 8—10 konfirmandusunk, 4—5 esküvőnk s 30—35 temetésünk van. Egy-egy szeretetvendégségen nemegyszer száz felett van a résztvevők száma.

Kölcsönös tanulságok

E rövid önvallomás befejezésekképpen arról a kérdéstről szeretnék valamit mondani, hogy tanulhatunk-e kölcsönösen egymástól pozitívet, katolikusok és reformátusok? Mit tanulhatunk mi reformátusok katolikus testvéreinktől? Először is, hogy a pasztoráció a lelkészi szolgálatnak nemcsak egyszerűen egyik fontos, de végső soron mégiscsak esetleges funkciója, hanem a lelkészi szolgálat mint olyan, minden vonatkozásában pasztoráló tevékenység. A prédikáció pasztoráció is. A liturgia is. Pasztoráció a katechezis is. S éppen ez a pasztorációs magatartás ma a legközvetlenebb misszió.

Ugyancsak érdemes nekünk reformátusoknak is komoly vizsgálódás tárgyává tenni a Második Vatikáni Zsinat Liturgikus Konstitúcióját. Ez az okmány benünket is hozzásegíthet a liturgia értékeinek felfedezéséhez. Ahhoz a felismeréshez, hogy ha csakugyan hűsvéti dimenziója van az istentiszteletnek, akkor a liturgia valóban csúcs és forrás. Ezenkívül nekem az is meggyőződésem, hogy *Guardini* A liturgia szelleme című könyvét, valamint *Radó* Polikárp liturgiátörténeti anyagát a református liturgikai oktatásban is kollokviumi anyaggá kellene tenni, hogy *Vagganini*, *Casel*, *Herwegen*, *Parsch* és *Jungmann műveit* ne is említsem.

De nemcsak liturgikai téren, hanem a személyes lelkigondozás problémáinak a területén is tanulhatunk egyet s mászt római katolikus testvéreinktől. Különösen is azt, hogy a pszichológiai képzettség a lelkipásztori szolgálat egyik *conditio sine qua non*-ja. A lelkipásztornak nemcsak valláspszichológusnak kell lennie — semmiképpen sem kell pszichoterapeutává válnia — az emberi lélek mechanizmusait azonban legalább úgy kell ismernie, mint a könyvtárában fellelhető homiletikai segédkönyvek anyagát.

Tanulhatnak-e tőlünk katolikus lelkésztársaink? Úgy gondolom, igen. Mégpedig elsőrenden prófétai küldetéstudatot. Lelkészi szolgálatunknak azt a predestinációs szemléletét, mely szerint nem a véletlennek köszönhető, hogy én Isten szolgálatában állok, hanem annak az isteni döntésnek, amelyet Jeremiásnál így olvassunk: „Mielőtt az anyaméhben megalkottalak, már ismertelek és prófétának rendeltelék...” Ebből a szemléletből ered feladatunk felismerése: nekünk ma azt kell megmondanunk kortársainknak, mi az Isten akarata az emberi élet nagy kérdéseiben. Lelkészi, illetve igehirdetői szolgálatunk normájának az Acta 7 Mózséről frott mondatát kell tekintenünk: „Élő ígéket vón, hogy nekünk adja...” Ebből a szempontból érdemes katolikus teológusoknak is elolvasniok *Thurneysen* magyar nyelven is megjelent homiletikáját (Az Ige szolgálata, Sopron, 1942). Különösen is érdemes áttanulmányozni a magyar református homiletika 1945 utáni termését (vö. RE 1970 január).

De megtanulható tőlünk az Újszövetségi Bibliai Theológia területéről is valami. Mégpedig a krisztológiának az az újabb és mélyebb megértése, melynek gyökerei a református Eduard *Schweizer* svájci professzor: *Das Leben des Herrn in der Gemeinde und ihren Diensten*, (Zürich, 1946) című kitűnő művébe nyúlnak vissza. Ez a krisztológia bontakozott ki a Református Világszövetség 1959-es sa-

paolói nagygyűlésén, továbbá azokban a felismerésekben, amelyekre a hatvanas évek folyamán a mi magyarországi református egyházunk jutott el. Ezeket egy mondatban így summázhatjuk: *Krisztushoz megtérni ma annyit jelent, mint megtérni a felebaráthoz!* Amíg tehát a próféataság gondolatánál a *Szen'írás felfedezéséről* van szó, mert hiszen csak az Írásból vehetünk élő igéket, addig a krisztológiában a *felebarát felfedezéséről* van szó. S ez valóban új és mély dimenzió.

Végül még egyet. Úgy gondolom, érdemes a mi oldalunkon katolikus testvéreink részéről figyelemben részesíteni a református egyházi élet *gyülekezetszerűségét*. Annak a gondolatnak a felfedezéséről van itt szó, amit Istenben boldogult egykori tanítónk, *Bereczky Albert* élete végén fogalmazott meg így: „Gyülekezetekben él az egyház!” S hogy itt mennyire nem valamiféle kongregacionalizmusról van szó, arról éppen a református hitvallásos ekkleziológia biztosít bennünket. Az egyház sorsa, holnapja, hatóereje ugyanis a konkrét gyülekezetekben dől el: jól érzik-e magukat ott az emberek, milyen az atmoszférája, tud-e valóban hit-és szeretetközösséggé lenni, vagy pedig csak az azonos hitűek liturgikus konglomerátuma marad? Ebben a problematikában ma is tanulmányozásra méltó korunk Kálvinja, a nemrégén hazatért *Barth* Károly Egyházi Dogmatikája IV/3. kötetének második fele.

BELON GELLÉRT

Bibliai gondolatok az ökumenizmusról

„Mire való ez a pazarlás?” — kérdezték az elégedetlenkedő tanítványok, amikor látták a betániai vacsora alkalmával a Jézus lábára öntött „drága kenetet”. Ami nem lehetett kevés, hiszen Júdás háromszáz dénár-ra becsülte (*Jn* 12,5); kévéssel előbb az ötezer embernek alig elég kenyeret kétszáz dénár-ra értékelték (*Jn* 6,7). Valóban pazarlásnak hathatott ennyi drága kenet kiöntése. Abban az értelemben pedig még inkább fölöslegesnek hathatott, amire Jézus is alkalmazza: „temetésemre tette” (*Mt* 26,11). Ugyanis akik annyira buzgólkodtak Jézus temetése körül, azokban nyilván háttérbe húzódott a harmadnap-i feltámadás jövődőlésének hite. Mégsem veszi zokan az Úr ezeket a halála körüli, hiábavalónak tűnő fáradozásokat és áldozatokat, sőt annyira dicséri, hogy „mindenütt a világon, ahol csak hirdetni fogják az evangéliumot, megemlékeznek majd arról is, amit (ez az aszszony) tett” — mondja (*Mt* 26,13) tanítványai nem kis megrökönyödésére. És a mi megrökönyödésünkre is. Megítélésünk szerint ugyanis kenet csak a sírban maradó testnek szükséges, a feltámadónak nem; így a mi szemünkben a holttestre irányult áldozatosság — kivált ha az a feltámadás hitét eltakarni látszik — fölösleges luxusnak tűnik.

Körülbelül így áll a mi okoskodásunk az Úréval szemben az ökumenizmus kérdésében is. Mi hajlandók vagyunk felkiáltani a minden felekezetben elinduló egy-ségre törekvés láttán: Mire való az energiák pazarlása olyan dologra, ami hiábavalónak látszik? Nem kellene ezeket az energiákat hasznosabb célokra fordítani? Például az egyházak belső megújulásának szolgálatába állítani? De nekünk is halanunk kell Jézus szemrehányását: „Miért bántjátok? Hiszen jót tett velem.”

TITOKZATOS HALÁL. Az ökumenizmusban ugyanis az egyházában mindig meghaló Jézus testét gondoljuk szeretetünk kenetével. Pascal szerint nem négy passió van, hanem öt. Az ötödiket az egyháztörténelem írja. De ehhez a láttató fogalmazáshoz nem kellett Pascal briliáns értelme, hiszen Szent Pál ismételtlen hangsúlyozza: „Testünkben Jézus kínszenvedését hordozzuk szüntelen” (*2 Kor* 4,9). És a Jelenések Könyvének látója Isten trónja előtt „a Bárányt mintegy megölve” látja (*Jel* 5,6).

Főpapi imájában Jézus élete értelmét és főművét plasztikusan így foglalja össze: „Én átadtam nekik a dicsőséget, amit nekem adtál, hogy egyesek legyenek, amint